

การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี Buddhadhamma integration to promotion of good governance

พระครูโกศลวชิรกิจ โทนาดี ,ดร.

หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

khmerkosal999@gmail.com

บทคัดย่อ

บริบทและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการปรับตัวของนานาประเทศทั่วโลก และประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง และความเจริญที่มามีอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ปัญหาของสังคมที่มีความซับซ้อน หรือปริมาณมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวในการบริหารจัดการภาครัฐและเตรียมการรองรับให้ทันต่อสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากการบริหารภาครัฐโดยยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ และความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้งในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ผู้เขียนจึงขอเสนอการบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีก็เพื่อเป็นแนวทางกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีมีประสิทธิภาพประสิทธิผลบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี

Abstract

The context and environment changing of these day's global society is a catalyst for the adaptation of many countries around the world. Thailand was also influenced by those changes, the economy, society and politics and the rapid growth has resulted in changes that lead to social problems that has complex or also more quantity. The government sector needs to adjust in government administration and prepare to cope with the situation changing will take place. The Buddhadhamma

integration to promotion of good governance is the most important thing because government administration based on the rightness and legitimacy and the success of the work is the setting for the work to achieve the goal. The author therefore presents the Buddhadhamma integration to promotion of good governance to be a guideline for the process of public administration that is effective and effective to achieve the set objectives

Keywords : Buddhadhamma integration to promotion of good governance

บทนำ

วิกฤติการณ์และปัญหาร้ายแรงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและสังคมทั่วโลกซึ่งรวมถึงสงครามยาเสพติด ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความทุกข์ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ทำให้หันไปหาหาเสพติด และความแตกแยกอย่างรุนแรงในพื้นที่ต่าง ๆ ล้วนชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบธรรมาภิบาลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ส่วนตัวทางวัตถุ ตามแนวทางของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (neoclassical economics) อันเป็นหลักการพื้นฐานที่ยอมรับกันทั่วไปในการพัฒนาของประเทศต่างๆ (สุรศักดิ์ ไชยชนกิจ, 2559 : 147) ในขณะเดียวกันระบบการบริหารภาครัฐไทยหรือระบบราชการไทย หรือการบริหารหน่วยงานของรัฐบาลประสิทธิภาพประสิทธิผล มีปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์ การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถอุดช่องโหว่การบริหารของผู้บริหารที่จะแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง มีการใช้อำนาจใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม ขาดความโปร่งใส ซึ่งปัจจุบันมีการเรียกร้อง เรียกร้องความโปร่งใสกันมากเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการบริหารภาครัฐได้ การหลีกเลี่ยงไม่เปิดเผยข้อมูลถือว่าขัดจริยธรรม

คงไม่มีใครปฏิเสธว่า ‘ธรรมาภิบาล’ (good governance) หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศยุคนี้ เพราะเมื่อเกิดมีนโยบายต่างๆ และจะนำไปสู่การปฏิบัติ ก็จะมีการพิจารณาว่าทำอย่างไรจะบรรลุผล และสิ่งหนึ่งที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนก็คือการยึดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นคำที่ได้ยินกันมาหลายทศวรรษ หลังจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540 ในประเทศไทยของเรา เป็นเหตุให้เกิดการปฏิรูปประเทศครั้งสำคัญทั้งด้านการเมือง และการบริหารราชการแผ่นดินที่นำหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ให้เป็นผล เกิดการบัญญัติคำว่า ‘ธรรมาภิบาล’ ขึ้น และในระหว่างที่ประเทศไทยกำลังมีการปฏิรูปในหลายด้านครั้ง

สำคัญอีกครั้งหนึ่ง หลักการธรรมาภิบาลจึงน่าจะเป็นประโยชน์ เพราะการปฏิรูปครั้งนี้เป็นไปเพื่อให้ประเทศเกิดการพัฒนาไปสู่สังคมที่ประชาชนทุกคนมีสันติสุข (ถวิลวดี บุรีกุล, 2558: 239)

ความหมายของธรรมาภิบาล หรือการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี

ช่วงนี้มีการพูดถึงเรื่อง ธรรมาภิบาล กันมาก หลายคนเข้าใจดีแล้วว่าธรรมาภิบาลคืออะไร แต่บางคนอาจยังสับสนเพราะต่างคนต่างตีความเข้าใจตัวเองว่าตนเองมีธรรมาภิบาลแล้ว ทั้งยังมีการกล่าวว่าผู้บริหารบางหน่วยงานนักการเมืองบางคนบริหารงานโดยไม่ยึดหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ผู้บริหารและนักการเมืองหลายคนมีพฤติกรรมที่ทำให้ประชาชนไม่มั่นใจว่าพวกเขามีการทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลหรือยัง ทั้งนี้เพราะมีการกล่าวอ้างถึงความถูกต้องอยู่เสมอ ไม่เพียงแต่สังคมไทยที่มีความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลต่างๆ กัน ประเทศบางประเทศก็เช่นกัน อาทิ บางประเทศได้รับการจัดลำดับว่ามีความโปร่งใสมากกว่าประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศ แต่อาจถูกนักวิชาการบางท่านชี้ว่าผู้บริหารประเทศบริหารงานโดยไม่มีธรรมาภิบาล เพราะธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบมากมาย การยึดหลักธรรมาภิบาลที่แท้จริงจึงต้องพิจารณาว่าได้ปฏิบัติตามครอบคลุมหลักการที่สำคัญๆ ของธรรมาภิบาลแล้วหรือยัง(ถวิลวดี บุรีกุล, 2558: 240)

บ่อยครั้งที่มีการถามกันว่า ธรรมาภิบาลคืออะไร ซึ่งก็มีไข่เรื่องแปลกอะไรเนื่องจากมีหลายๆ คำที่ถูกใช้หรือพูดถึงกันอย่างแพร่หลายแต่ไม่มีคำจำกัดความเดียวที่อธิบายความหมายของคำนั้นอย่างเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น คำว่า การเมือง เป็นต้น ธรรมาภิบาลก็เช่นกันก็มีการให้ความหมายที่หลากหลายและแปลเป็นภาษาไทยก็มีการใช้หลายคำเช่นธรรมาภิบาล การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นต้น หากพิจารณาธรรมาภิบาลหรือ good governance ในความหมายกว้างๆ แล้วเป็นคำที่มีความหมายถึงการปกครองหรือการบริหารที่ดี ที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติหรือองค์กรนั้น (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558:3) แต่หากพิจารณาให้แคบเข้า คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมรัฐ ธรรมาภิบาลมาจากคำว่า “ธรรม” “อภิบาล” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า good governance ซึ่งบรรดาศักดิ์ อูวรรณโณ อธิบายว่า อภิบาล หมายถึง วิธีการใช้อำนาจเพื่อบริหารทรัพยากรขององค์กร ดังนั้นคำว่า “ธรรมาภิบาล” หมายถึง วิธีการที่ดีในการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร

สำนักนายกรัฐมนตรีได้ตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 โดยได้ระบุหลักการของ คำว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองและ

สังคมที่ดีไว้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการฝ่ายปฏิบัติการฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนส่งเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่อาจจะเข้ามาในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทยและกระแสโลกปัจจุบัน(สถาบันพระปกเกล้า, 2544 : 8)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ให้คำจำกัดความว่าหมายถึงการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

ธรรมาภิบาล มาจากคำว่า ธรรมะ บวกกับอภิบาล แปลว่า การดูแลปกครองโดยใช้ธรรมะเป็นเครื่องช่วยในด้านการบริหารจัดการ ธรรมาภิบาลหมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) (สุเมธ แสงนิมนวล, 2552 : 26)

คำว่า ธรรมาภิบาล เกิดจากคำว่า “ธรรม” บวกกับ “อภิบาล” เป็นวิธีการที่ดีในการใช้อำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร อันที่จริงธรรมาภิบาลไม่ใช่เรื่องใหม่แต่มีสอนอยู่ในหลักศาสนาต่างๆ อยู่แล้ว แต่ไม่ได้เรียกอย่างที่เราเรียกกันในปัจจุบันนี้ ในพุทธศาสนามีการสอนเรื่องธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีกันมาตั้งแต่พุทธกาลแล้ว โดยหากเราพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้า จะเห็นว่าเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่และมีการนำมาใช้ในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งในศาสนาอื่นๆ ก็คิดว่ามีได้แตกต่างกันมากนัก มีคำสอนมากมายที่ระบุชัดเจนถึงหลักการธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี อาทิการเป็นคนสมบูรณ์แบบนั้นจะนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและสวัสดิ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2558: 240-241)

หลักการสำคัญของธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี

หลักธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีนั้น สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ UNDP (The United Nations Development Programme) ได้ทบทวนและให้คำนิยามใหม่ โดยรวมความถึงการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อจัดการกิจการของประเทศชาติ รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ เรียกว่าหลักธรรมาภิบาลสากล ประกอบด้วยหลัก 9 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วม (Participation) คือ ทุกคนควรมีสิทธิ์ในการตัดสินใจทั้งทางตรงและทางอ้อมในการมีส่วนร่วม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็น รวมถึงการมีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์

2. นิติธรรม (Rule of Law) คือ กรอบตัวบทกฎหมายต้องมีความเป็นธรรมและไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน

3. ความโปร่งใส (Transparency) คือ การบริหารและดำเนินงานต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพด้านข้อมูลข่าวสารบุคคลที่มีความสนใจหรือมีความเกี่ยวข้อง จะต้องสามารถเข้าถึงสถาบันกระบวนการและข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ทั้งนี้ การได้รับข้อมูลข่าวสารต้องเพียงพอต่อการทำความเข้าใจและการติดตามประเมินสถานการณ์

4. การตอบสนอง (Responsiveness) คือ องค์กรและกระบวนการดำเนินงานต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

5. การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) คือ มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนโยบายและกระบวนการขั้นตอนใดๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

6. ความเสมอภาค/ความเที่ยงธรรม (Equity) คือ ทุกคนมีโอกาสนในการปรับปรุงสถานะหรือรักษาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

7. ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) คือ องค์กรและกระบวนการต้องสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ภาระรับผิดชอบ (Accountability) คือ ผู้มีอำนาจตัดสินใจต้องมีภาระรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไป และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันของตน

9. วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) คือ ผู้นำและสาธารณชนต้องมีมุมมองที่เปิดกว้างและเล็งการณ์ไกลเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงมีจิตสำนึกว่าอะไรคือความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนา (สุเมธ แสงนันทนวล, 2552 : 26-28)

ธรรมาภิบาลประกอบไปด้วยหลักการต่างๆหลายหลักการแล้วแต่ผู้ที่จะนำเรื่องของธรรมาภิบาลไปใช้ และจะให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากกว่ากัน ตลอดจนขึ้นกับบริบทของประเทศ บริบทของหน่วยงานอีกด้วย อย่างไรก็ตามก็มีหลักการสำคัญ 6 หลักการที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นหลักการสำคัญของธรรมาภิบาล คือหลักนิติธรรม (rule of law) หลักคุณธรรม จริยธรรม (ethics) หลักการมีส่วนร่วม (participation) หลักสำนึกรับผิดชอบหรือพร้อมรับผิดชอบ (accountability) หลักความโปร่งใส (transparency) และหลักความคุ้มค่า (value for money) ซึ่งสถาบันพระปกเกล้า¹ ได้จัดทำตัวชี้วัดธรรมาภิบาลและให้คำอธิบายแต่ละหลักการพอสรุปได้ดังนี้

หลักนิติธรรม เป็นเรื่องของ การแบ่งแยกอำนาจ (ไม่ก้ำก๋ายการทำงานของแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายบริหารย่อมไม่ก้ำก๋ายการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายตุลาการ) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลักความชอบด้วยกฎหมาย ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” และ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้รวมเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย การปฏิบัติตามกฎหมาย

หลักด้านหลักคุณธรรม จริยธรรม คือการปลอดการทุจริต ปลอดจากการทำผิดวินัย และปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณรวมถึงการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากคอร์รัปชั่น การฉ้อราษฎร์บังหลวงการทำลาย หรือการละเมิดจริยธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย ทั้งนี้ผู้ที่มิอาชีพต่างกันก็จะมีแนวปฏิบัติหรือจริยธรรมที่ต่างกัน อาทิ ผู้ปกครองประเทศย่อมต้องยึดหลักคุณธรรมเป็นสำคัญและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

หลักด้านความโปร่งใส คือความโปร่งใสด้านโครงสร้าง (เช่น การมีระบบงานที่ชัดเจน การมีคุณธรรมในการคัดเลือกบุคลากร) ความโปร่งใสด้านการให้คุณให้โทษ และความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ยังมีความโปร่งใสด้านงบประมาณ และด้านข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณชน

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ประกอบด้วย

การให้ข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้อง การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกันการร่วมตัดสินใจ
ร่วมติดตามตรวจสอบ และการร่วมรับผล ตลอดจนพิจารณาการเข้าถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่ม
ต่างๆอย่างเสมอภาค เท่าเทียมด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเข้ามามี
ส่วนร่วมได้ โดยที่คุณค่าของการมีส่วนร่วม คือคุณภาพของการตัดสินใจ เราสามารถคาดการณ์ความหวั่น
กังวลและทัศนคติของสาธารณชนได้ และสามารถระบุปัญหาได้ดีกว่า มีการพิจารณาทางเลือกต่างๆอย่าง
เต็มที่และมีความเข้าใจที่ดีขึ้นด้วย

หลักสำนึกรับผิดชอบ หรือพร้อมรับผิดชอบ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะรับผิดชอบ ความ
พร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยการมีเป้าหมายที่ชัดเจนการสร้างการเป็นเจ้าของร่วมกัน การทำงานอย่าง
มีประสิทธิภาพ การจัดการพฤติกรรมที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน การมีแผนการสำรอง การติดตามและ
ประเมินผลการทำงาน

หลักความคุ้มค่า หลักการนี้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการและ
การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาล
นั่นเอง เป็นการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง
จำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลนั่นเอง ประกอบด้วย
ประหยัด การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความสามารถในการแข่งขันได้ (ถวิลวดี บุรีกุล,
2558: 242-243)

บูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี

การนำเอาหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีนั้น เป็นการนำหลัก
พุทธธรรมมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของรัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐให้ประสบความสำเร็จ
อย่างมีประสิทธิภาพ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 41-43) ได้กล่าวถึงสโลล์หรือ
วิธีการบริหารว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร วิธีการ
บริหารต่าง ๆ พอสรุปได้เป็น 3 ประการ ตามนัยแห่งอภิปไตยสูตร ดังนี้

1) อัตตาทิปไตย หมายถึง การถือตนเองเป็นใหญ่ผู้บริหารที่เป็นอัตตาทิปไตย ถือตนเอง
เป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ เขาเชื่อมั่นตนเองสูงมาก คิดว่าตนเองฉลาดกว่าใคร จึงไม่รับฟังความ
คิดเห็นของใคร เขาไม่อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ เขานิยมใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ เมื่อ
บริหารงานนาน ๆ ไปจะไม่มีคนกล้าคัดค้านหรือทัดทาน ลงท้ายผู้บริหารประเภทนี้มักเป็นเผด็จการ

วิธีการบริหารแบบนี้ทำให้ได้งานแต่เสียคน นั่นคืองานเสร็จเร็วทันใจนักบริหารแต่ไม่ถูกใจคนร่วมงาน เขาถูกใจคนไม่ได้ เขาได้ความสำเร็จของงานแต่เสียเรื่องครองใจคน

2) โลกาธิปไตย หมายถึง การถือคนอื่นเป็นใหญ่นักบริหารประเภทนี้มีวิธีทำงานที่ตรงกันข้ามกับประเภทแรกนั่นคือ นักบริหารโลกาธิปไตยไม่มีจุดยืนเป็นของตัวเอง เขาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สามารถตัดสินใจอะไร ถ้านั่งเป็นประธานอยู่ในที่ประชุมเขาจะฟังทุกฝ่ายก็จริง แต่เมื่อฝ่ายต่าง ๆ พูดขัดแย้งกัน เขาจะไม่ตัดสินใจชี้ขาด แต่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทุ่มเถียงทะเลาะกันเอง ใครเสนอความคิดอะไรมาเขาเห็นคล้ายตามด้วย จนไม่ยอมตัดสินใจเด็ดขาดลงไปว่าฝ่ายไหนถูกหรือผิด ในที่สุดลูกน้องต้องวิ่งเต้นเข้าหานักบริหารประเภทนี้อยู่เรื่อยไป ผลลงเอยด้วยลูกน้องตีกันเอง เพราะนักบริหารไม่ยอมวินิจฉัยชี้ขาดว่าจะทำตามข้อเสนอของใครนักบริหารประเภทนี้ได้คนแต่เสียงาน นั่นคือทีกคนชอบเขาเพราะเขาเป็นคนอ่อนไม่เคียด่าหนิใคร ลูกน้องจะทำงานหรือทิ้งงานก็ได้ เขาไม่กล้าลงโทษ เขาสุภาพกับทุกคน แต่องค์การวุ่นวายไร้ระเบียบและไม่มีผลงาน

3) ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรม หรือ หลักการเป็นสำคัญนักบริหารประเภทนี้ ยึดเอาความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้งเพื่อทำงานให้สำเร็จเขายินดีรับฟังคำแนะนำจากทุกฝ่าย ซึ่งรวมทั้งคนที่ไม่ชอบเขาเป็นส่วนตัว เขาแยกแยะเรื่องงานออกจากความขัดแย้งส่วนตัว การบริหารเช่นนี้ทำให้ได้ทั้งคนและงาน นั่นคือ งานสำเร็จ เพราะคนทุกคนมีโอกาสดูแลความสามารถ นักบริหารจะเปิดโอกาสให้คนที่ตนไม่ชอบได้ทำงานด้วย ถ้าเขาคอนนั้นฝีมือดี ดังกรณีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรโชติพันธุ์ เจ้าอาวาสวัดไร่ขิงรูปปัจจุบัน ใช้ทุกฝ่ายทำงานให้ท่าน ซึ่งรวมถึงกลุ่มคนที่วิพากษ์วิจารณ์ท่าน ท่านกล่าวว่า “ใครจะด่าว่าเราบ้างก็ไม่เป็นไร ข้อสำคัญขอให้เขาทำงานให้เราดีกว่า”

การยึดเอาธรรมาธิปไตยเป็นใหญ่ในการบริหารงานนั้น เป็นการทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ ในการบริหารงานนั้นแม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่ธิดาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระพุทธศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า “พระตถาคต

อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม” พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเขาเมื่อเราล่วงลับไป” พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 17-19)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี คือ ธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารเขามีธรรมที่เรียกว่า พละ 4 ประการ

- 1) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- 2) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
- 3) อนวัชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- 4) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือ มนุษย์สัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การแต่งตั้งบุคลากรอำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษย์สัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้

นักบริหารต้องเป็นคนฉลาดรอบรู้และขยันขันแข็ง เรื่องนี้เข้าใจได้ง่ายว่าเพราะเหตุใด คนโง่และเกียจคร้านเป็นนักบริหารเมื่อใดก็พาให้องค์กรล่มจมเมื่อนั้นคนบางคนมีทั้งความฉลาดและความขยัน แต่เขาก็ไม่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นนักบริหาร เมื่อสอบถามแล้วก็ได้รับคำอธิบายจากผู้ใหญ่ว่า “คนคนนี้อะไร ๆ ก็ดีหรอก สบายอยู่อย่างเดียวคือเลว เขาเป็นคนที่ฉลาดและขยัน แต่ฉลาดโง่และขยันโง่”

ดังนั้นนักบริหารที่ดีต้องมีความฉลาด ความขยัน และความสุจริตคนบางคนมีคุณธรรมทั้งสามประการ คือเป็นคนฉลาดขยันและสุจริต แต่เขาก็ไม่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นนักบริหารเมื่อ

สอบถามแล้วก็ได้รับคำอธิบายว่า “คนคนนี้เป็นคนดีจริง แต่เป็นคนดีที่โลกไม่ต้องการ เพราะเขาถือว่าตัวฉลาดกว่าคนอื่น จึงได้เที่ยววิพากษ์วิจารณ์ชาวบ้าน ขยับก่อกำจัดทั่วไป เขาเป็นคนที่พูดไม่เข้าหูคน และค่อนข้างจะแสบน้ำใจ” นี่แสดงว่า คนคนนี้อาจมีมนุษยสัมพันธ์ จึงทำงานร่วมกับคนอื่นไม่ได้ เหตุฉะนั้นผู้บริหารที่เก่งและดี ต้องมีผลหรือกำลังภายใน 4 ประการ คือ ความฉลาด ความขยัน ความสุจริต และมนุษยสัมพันธ์

ผู้บริหารต้องหมั่นพิจารณาตรวจสอบตนเองว่า มีผลความทั้ง 4 ข้อหรือไม่ หากพบว่าตนขาดผลข้อใด ต้องพัฒนาข้อนั้น แม้ผลทั้ง 4 ข้อนี้จะมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ผลข้อที่ 4 คือ สังคหผล จะสำคัญมาก เนื่องจากผู้บริหารทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ดังนั้น นักบริหารจะเสียเรื่องมนุษยสัมพันธ์ไม่ได้ นโปเลียนมหาจักรพรรดิกล่าวว่าการจะเป็นใหญ่ ท่านต้องมี 2 สิ่ง คือ มีศัตรูที่กล้าแข็งที่สุด และ 2) มีมิตรที่ซื่อสัตย์ที่สุดเพื่อจะขึ้นสูงท่านจะต้องผ่านด่านอันตรายให้ได้ นั่นคือต้องเอาชนะอุปสรรคหรือศัตรูที่กล้าแข็งเสียก่อน ท่านจึงจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ แต่ท่านจะเอาชนะอุปสรรคหรือศัตรูไม่ได้ ถ้าท่านไม่มีกัลยาณมิตรที่ซื่อสัตย์ที่สุดไว้คอยช่วยเหลือท่าน ท่านจะมีมิตรเช่นนั้นได้ก็ด้วย “สังคหผล” พระธรรมโกศาจารย์, 2549 : 44-47)

นอกจากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักธรรมที่เป็นปทัสถานในการบริหารโดยตรงไว้อีกหลายประการซึ่งถึงแม้ว่าหลักธรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้สำหรับกษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมืองก็ตามแต่นักบริหารทุกระดับก็สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรของตนได้เช่นเดียวกันหลักธรรมที่ท่านตัดไว้สำหรับนักบริหารโดยมีหลายหมวดด้วยการได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 จักรวรรดิวัตร 12 และลัทธิอปริหานิยธรรม 7 มีรายละเอียดของแต่ละหมวดดังนี้

1. ทศพิธราชธรรม 10 ประการเป็นเสมือนลัทธิวินัยที่ต้องสังวรปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องอบรมและคุ้มครองจิตใจไม่ให้ละเมิดหน้าที่โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นหลักหรือปทัสถานในการบริหารและประพฤติปฏิบัติตนเป็นพื้นที่จะทำให้เกิดความเคารพและคุ้มครองป้องกันรักษาประโยชน์และอำนาจประโยชน์แก่หมู่คณะหรือมวลชนอันได้แก่

1.1 ทานคือการให้สิ่งที่ควรให้แก่บุคคลอื่นเป็นการเผื่อแผ่แบ่งปันและการส่งเคราะห์อาจจะเป็นการแบ่งปันสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้การศึกษาให้การรักษายาบาลการคุ้มครองชีวิตร่างกายทรัพย์สินและอาชีพตลอดจนช่วยเหลือคนที่เลิ่ยงดูตนเองไม่ได้เป็นต้น

1.2 ศิลคือความมีศีลธรรมสำรวมควบคุมความประพฤติทางกายวาจาใจให้ถูกต้อง
เรียบร้อยดั่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐและศาสนา

1.3 บริจาคคือการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการมอบตนเข้าไปรับภาระปฏิบัติดำเนินงาน
ของส่วนรวมโดยการเสียสละอย่างแท้จริงรวมทั้งมีใจกว้างในการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นการ
สละสิ่งที่ตนหวงแหนควบคุมความโลภและความตระหนี่ถี่เหนียว

1.4 อาชชวะคือความซื่อตรงต่อตนเองต่องานและบุคคลอื่นมีความกตัญญูต่อส่วนรวมตั้งอยู่
ในสุจริตธรรม

1.5 มัทวะคือความสุภาพอ่อนโยนทั้งทางกายและทางวาจาไม่แข็งกระด้างมีคำพูดนุ่มนวล
สุภาพไพเราะอ่อนหวานต่อคนทั่วไปและทะยาไสงดงามละมุนละไมรับฟังคำแนะนำกับการจากผู้อื่น

1.6 และปาคือการมีอำนาจหรือทำในตนที่ทำร้ายหรือขัดความชั่วไม่ให้กำเริบเป็น
อำนาจที่ปราบปรามจิตใจของผู้บริหารเองให้อยู่ในระบบไม่นอกกรอบไปทำให้เกิดความเคียดแค้น
ด้วยการบำเพ็ญเพียรเอาชนะบาปทำขัดความชั่วร้าย

1.7 อักโกระ ถ้าคือความไม่โกรธแต่มีความเมตตามีความรักความปรารถนาดีต่อผู้อยู่ได้
บังคับบัญชาโดยสม่ำเสมอด้วยใจบริสุทธิ์ไม่เห็นแก่ตัวช่วยให้เขาเจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน

1.8 อวิหิงสาคือความไม่เบียดเบียนให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาได้รับความทุกข์ยากมีความ
กรุณาช่วยเหลืออยากให้เขาพ้นทุกข์จากภัยต่างๆ

1.9 ขันติคือความอดทนอดกลั้นรู้จักข่มใจและห้ามใจตนเองทนทานต่อกิเลสและทุกข์มิให้
แผ้วพานแก่ธรรมปฏิบัติมีสติควบคุมจิตใจให้คงที่อยู่ตามปกติไม่ให้เกิดอารมณ์อ่อนไหวเมื่อเผชิญหน้าต่อ
ความยุ่งยากลำบากภัยอันตรายเป็นทางที่จะทำให้ผลสอบอุปสรรคไปถึงจุดหมายปลายทางได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและทนทาน

1.10 อวิโรธนะ คือการประพฤติไม่ผิดจากความเที่ยงตรงดำรงอยู่ในความยุติธรรมมีความ
สงบเสงี่ยมมีสติควบคุมรักษามารยาททางกายวาจาให้เป็นสุจริตและสุภาพไม่ผิดระเบียบประเพณี
ตลอดจนกฎหมายและศีลธรรมให้มีความสุภาพเมื่อจะเสียขันธ์

2. ราชสังคหวัตถุ 4 ประการ เป็นหลักธรรมเอกหมวดที่จะช่วยในการวางนโยบายการ
ปกครองและบริหารซึ่งจะรวมทั้งด้านการปกครองการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกันและ
ทั้งหมดนี้จึงเป็นหลักธรรมที่จะทำให้ได้รับความเคารพจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดีราชสังคห
วัตถุ 4 ประการได้แก่

2.1 สสเมธัง คือการบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมีภาวะทางเศรษฐกิจดี มีแรงงานในทางบวกมีงานทำให้มีข้าวปลาบริบูรณ์ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดในการพิจารณาถึงโคกคัพผลผลิตผลอันเกิดขึ้นแล้วผ่อนผันเก็บเอาแต่ส่วนแห่งสิ่งนั้นนั้นมิใช่เก็บไปหมด

2.2 ปุริสเมธ° คือความเป็นผู้ฉลาดในคนรู้จักคนและรู้จักใช้คนให้ถูกกับงานพิจารณาเลือกสรรแต่งตั้งให้เขาดำรงตำแหน่งที่ถูกต้องเหมาะสมและปรีชาสามารถรู้ถึงการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของบุคคลและมอบรางวัลให้ความชอบนั้นๆ

2.3 สัมมาปาสัง คือมีความฉลาดในการแก้ปัญหาสังคมและการสังคมสงเคราะห์โดยดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามความประสงค์และความชอบใจของผู้ได้บังคับบัญชาให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้ความสะดวกในการประกอบอาชีพของเขาในด้านต่างๆ

2.4 วาจาเปยยัง คือการมีวาจาไพเราะเจรจาผ่อนผันตามวัยตามเหตุการณ์ตามฐานะและตามความเป็นธรรมพูดจาอ่อนหวานชักจูงยกยอให้ทำความดีและยกย่องในคุณความดีของเขา

3. จักรวรรดิวัตร 12 ประการ เป็นหลักธรรมที่ช่วยในการดำเนินกุศลलयและวิธีสบายหรือความสัมพันธ์ทางการเมืองอันได้แก่

3.1 การอบรมสั่งสอนให้ผู้ได้บังคับบัญชารู้จักและสาเหตุและทำบุญรู้จักให้ความอนุเคราะห์คือให้เงินทองสภาพเลี้ยงรางวัลลาภยศและตำแหน่งหน้าที่ตามคุณงามความดีตามกำหนดเวลารวมทั้งให้ความคุ้มครองอันตรายแก่เขาเหล่านั้น

3.2 ความผูกสัมพันธ์และแสดงไมตรีกับองค์กรอื่นๆเพื่อการให้พินเห็นของมีค่าเป็นมงคลบรรณาการ

3.3 ให้รางวัลอันสมควรแก่ผู้ที่มีคุณค่าเป็นพิเศษ

3.4 เกื้อกูลแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและสมณะด้วยปัจจัย 4 มีอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคตามสมควรตลอดจนอนุเคราะห์และให้การสนับสนุนในด้านอื่นๆ

3.5 อนุเคราะห์ให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เลี้ยงชีพเป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ

3.6 เกื้อกูลแก่ธรรมปฏิบัติของสมณะและขจัดบาปของตนให้ระวังและผลเสียจากอุปนิสัยที่ไม่ดีทั้งหลาย

3.7 ห้ามมิให้มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันตลอดไปถึงสัตว์

3.8 ห้ามมิให้คนทั้งหลายจะทำบาปกรรมอันไม่เป็นธรรมชักนำให้เขาตั้งอยู่ในทางธรรม

3.9 คนใดขัดสนไม่มีทรัพย์พอจะเลี้ยงชีพได้โดยสัมมาอาชีวะก็ให้สนับสนุนช่วยเหลือไม่ให้
แสวงหาทรัพย์ในทางทุจริตมีโชค

3.10 เข้าหาสมณะในเรื่องโอกาสอันควรถามถึงสิ่งเป็นกุศลอกุศลมีโทษไม่มีโทษมี
ประโยชน์ไม่มีประโยชน์และรับเอาสิ่งที่เป็นกุศลมาประพฤติปฏิบัติ

3.11 ตั้งวิริยหามไม่ให้จิตเกิดอธรรมรู้จักห้ามจิตของตนเองไม่ให้คิดชั่วพยายามคิดแต่ใน
สิ่งที่ดีที่เป็นกุศล

3.12 ประหารวิสมะโลภเจตนาห้ามจิตไม่ให้ปรารถนาลาภที่ไม่ควรจะได้ไม่ละโมภโลก
มากจนเกินไปพอใจในสิ่งที่ตนพึงได้ตามเหตุอันควร

4. ลีฉวีอปริหานิยธรรม 7 ประการเป็นหมวดธรรมที่ทำให้มีความเจริญไม่มีเสื่อมเป็น
หลักการบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตยปฏิบัติตามแบบประชาธิปไตยที่ถือเสียงข้างมากเป็น
เกณฑ์และมุ่งถึงสามัคคีธรรมในการทำงานการเคารพในตัวบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของผู้คน
ตลอดจนส่งเสริมให้คนดีมาสู่องค์กรให้มากขึ้นการปฏิบัติที่จะทำให้มีความเจริญได้แก่

4.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิยตผู้บริหารต้องจัดให้มีการประชุมกันบ่อยๆจะได้ทำความเข้าใจกันในเรื่องต่างๆและจะช่วยให้หาทางออกเมื่อเจออุปสรรคปัญหาในการทำงาน

4.2 มาประชุมก็พร้อมเพียงกันประชุมนะเลิกประชุมก็เลิกโดยพร้อมเพียงกันและพร้อม
เพียงช่วยกันทำกิจกรรมที่จะต้องกระทำร่วมกัน

4.3 ให้ความเคารพปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามขององค์กรไม่เพิกถอนสิ่งที่
ได้บัญญัติไว้แล้วไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ดีงามขึ้นมาแทน

4.4 เมื่อได้ตั้งให้ผู้ใดเป็นหัวหน้าก็ให้เคารพนับถือและเชื่อฟังคำของท่าน

4.5 ไม่รู้อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้นประพฤติดุธรรมและให้เกียรติในสุภาพสตรีไม่ข่มเหง
น้ำใจสุภาพสตรี

4.6 สิ่งใดเป็นสิ่งที่เคารพนับถือของผู้คนผู้บริหารจะต้องเคารพนับถือในสิ่งนั้นด้วยหรือไม่
ลบหลู่ดูหมิ่นทั้งไม่เลือกพิธีกรรมอันชอบธรรมและเสีย

4.7 กำหนดมาตรการให้การคุ้มครองกับผู้ประพฤติดุธรรมเข้าสู่แว่นแคว้นมากเข้ามาแล้วก็
ให้ความอนุเคราะห์ตามสมควร (พระมหาบุญมี มาลาวิชโร, 2553 : 72-86)

สรุป

ระบบการบริหารภาครัฐไทยหรือระบบราชการไทย หรือการบริหารหน่วยงานของรัฐบาล ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์ การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถอุดช่องโหว่ การบริหารของผู้บริหารที่จะแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง มีการใช้อำนาจใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม ขาดความโปร่งใส ซึ่งปัจจุบันมีการเรียกร้อง เรียกร้องความโปร่งใสกันมากเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการบริหารภาครัฐได้ การหลีกเลี่ยงไม่เปิดเผยข้อมูลถือว่าขัดจริยธรรม เพราะฉะนั้น ธรรมาภิบาล (good governance) หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศยุคนี้ เพราะเมื่อเกิดมีนโยบายต่างๆ และจะนำไปสู่การปฏิบัติ ก็จะมีการพิจารณาว่าทำอะไรจะบรรลุผล และสิ่งหนึ่งที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนก็คือการยึดหลักธรรมาภิบาล

อีกอย่างหนึ่งการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี เป็นการยึดหลักธรรมความถูกต้องเป็นใหญ่ในการบริหารงาน ซึ่งเป็นการบริหารงานที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน การบริหารจัดการภาครัฐที่ดีแบบธรรมาภิปไตยยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารต้องมีธรรมที่เรียกว่า พละ 4 ประการ คือ 1) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด 2) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร 3) อนวัชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต 4) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือ มนุษย์สัมพันธ์

ดังนั้นพละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการบริหารงานอย่างมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษย์สัมพันธ์ ยิ่งเรามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น นอกจากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักธรรมที่เป็นปทัสถานในการบริหารโดยตรงไว้อีกหลายประการซึ่งถึงแม้ว่าหลักธรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้สำหรับกษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมืองก็ตามแต่นักบริหารทุกระดับก็สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรของตนได้เช่นเดียวกันหลักธรรมที่ท่านตัดไว้สำหรับนักบริหารโดยมีหลายหมวดด้วยการได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 จักรวรรดิวัตร 12 และลัทธิอปริหานิยธรรม 7 เป็นต้น

References

ถวิลวดี บุรีกุล, (2558) *ธรรมาภิบาล : กลไกสำคัญในการปฏิรูปเพื่อพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, (2545) *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า
- บทความนำเสนอสำหรับการประชุมระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 9 (The 9th National Conference of Economists) 8 มกราคม 2558 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- บรรศักดิ์ อวรรณโณ. *ธรรมาภิบาลในองค์กรอิสระ*. เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 8 มิถุนายน 2545, นนทบุรี สถาบันพระปกเกล้า.
- ปธาน สุวรรณมงคล, (2558) *การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แก่นจันทร์การพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2549) *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร, (2553) *พุทธบริหาร สู่สุดยอดนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรักและเทิดทูนอย่างจริงใจ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อินค์ ปิยอนด์บุ๊คส์ จำกัด.
- สถาบันพระปกเกล้า, (2544) *ธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, (ธรรมาภิบาล) จาก <http://www.tdri.or.th>, สืบค้นวันที่ 10 มกราคม 2565.
- สุเมธ แสงนิมนวล, (2552) *ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : ส เจริญ การพิมพ์.